

Sveikas, Paryžiaus!

Litvakų dailininkų kelias

Lietuva ir Luvras, štai kas mane padarė tuo, kas esu

(Maxas Bandas, *Literatūros naujienos*, 1936, 4–5:4)

XX a. pr. kiekvienas dailininko karjerą pradantis jaunuolis svajoto nuvykti į Paryžių, į meno Meką, kur kunkuliuoja meninis gyvenimas privačiose studijose ir mokyklose, salonuose ir parodų galerijose, kavinėse ir naktiniuose baruose, kur kiekvieną dieną gimsta nauja meno srovė. Ypač Paryžius viliojo litvakus – žydų jaunuolius iš vakarinių Rusijos imperijos gubernijų, vėliau – iš laisvosios Lietuvos.

Dauguma litvakų, gimę ir augę religingose žydų šeimose nedideliuose Rytų Europos miesteliuose – štetluose, atsinešė į Paryžių unikalią jauseną ir pasaulėžiūrą. Žydiškoji štetlo kultūra ir savitas tautinio meno supratimas litvakų kūryboje susipynė su moderniomis to meto Paryžiaus meno kryptimis – postimpresionizmu, kubizmu, futurizmu ir fovizmu. Ši sintezė ir suformavo *l'École de Paris – Paryžiaus mokyklos* kryptį, kuri dar vadinama *prancūziškuoju* arba *prancūziškuoju–žydiškuoju ekspresionizmu*.

Prancūziškajam ekspresionizmui būdinga raiškos elegancija ir santūrumas, plokščia forma, emociingas potėpis, sodrių ir šviesių spalvų niuansai. Dailininkus domino juos supantis gyvenimas *čia ir dabar* – miestų skverai ir gatvės, kavinių ir turgaus šurmuly, karuselių ir cirko palapinių džiugesys. Jiems vienodai įdomus ir draugo ar žmonos portretas, ir nuogas moters kūnas studijoje, ir ant palangės numestas raudonas obuolys ar vazoje pamerktos gėlės, ir plačiai atsiveriantys apylinkių peizažai. Nesvarbu, ką vaizduoja dailininkai, jų kūriniuose vyrauja lyrizmas, nostalgija, poetiškumas, intymumas ir toji žodžiais nenusakoma *žydiškoji melancholija*. Prancūziškojo ekspresionizmo stilistika buvo populiari nuo 1910 iki 1940 metų. *L'École de Paris* krypties atstovavo keli šimtai dailininkų, tarp jų – apie 60 litvakų iš Rytų Europos ir daugiau nei 150 žydų dailininkų iš viso pasaulio.

Parodoje pristatoma keturių litvakų, garsių *l'École de Paris* atstovų, kūryba iš „Lewben Art Foundation“ ir Lietuvos išeivijos dailės fondo kolekcijų. Kiekvienas dailininkas savaip praturtino ir darė įtaką prancūziškojo ekspresionizmo raiškai.

Pinchaus Krémėgne'io (1890–1981) tapyba pasižymi meistriškais kompozicijomis, geometrizuotomis formomis ir erdvę naikinančiais disonuojančiais spalvų deriniais. Maxo Bando (1900–1974) minimalistinės kompozicijos, minkštas potėpis ir kukli spalvų paletė padėjo jam perteikti žydišką liūdesį ir melancholiją. Neemijos Arbit Blato (1908–1999) pomėgis ryškiu juodu kontūru išskirti siluetus, žaisti tamsių šiltų ir šaltų tonų kontrastu suteikė jo darbams stipraus dramatismo. Théo Tobiasse'o (1927–2012) kūryboje kartais išnyra „migloti vaikystės prisiminimai“, o litvakiškoji melancholija ir lyrizmas diktuoja kūrinių nuotaikas. Jo darbai yra tarsi muzikos kūriniai su sudėtingomis daugiasluoksnėmis kompozicijomis ir skambančiomis spalvinėmis fantazijomis.

Teksto autorė dr. Vilma Gradinskaitė

Parodą organizuoja „Lewben Art Foundation“ ir Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje, bendradarbiaujant su Lietuvos kultūros institutu

Parodos kuratorės: Ugnė Bužinskaitė, Vilma Gradinskaitė

#lewbentartfoundation

#litvakart